MARIA PURDELA SITARU, LIVIA VASILUȚĂ

TRATAMENTUL PARTICULEI GERMANE *GE-* ÎN UNELE ÎMPRUMUTURI ROMÂNEȘTI

În lucrarea de față ne propunem să abordăm câteva aspecte referitoare la modalitățile de redare în română (dar şi în alte limbi şi dialecte sud-est europene) a unor cuvinte germane care conțin particula *ge-* (fie ca semn distinctiv al participiului trecut al verbelor, fie ca element prefixal, cu diverse valori, utilizate în obținerea unor substantive).

Prefixul verbal *ge-*, marcă a participiului trecut [= participiu II] al verbelor germane, se reduce la *g-* (uneori şi dispare) în graiul vienezilor (Jakob^2 1972, p. 12; Schuster/Schikola 1984, p. 148; Hornung 1996, p. 61; vezi numeroase exemple în WDL, p. 99-102). Această particularitate morfonologică a influențat şi dialectele citadine germane vorbite în oraşele de provincie din sud-estul Europei (Gehl 1997, p. 41). Una dintre primele tentative de caracterizare a trăsăturilor specifice „limbii populare germane din Timişoara" (*die deutsche Volkssprache von Temeswar*) i se datorează profesorului Rudolf Hollinger (1969, p. 85). Pentru acest limbaj citadin german, cercetătorul amintit a atras atenția asupra faptului că prefixul participiului trecut *ge-* al verbelor germane devine în majoritatea cazurilor *k-,* dar se înregistrează şi forme fără el, sau, rar, apare în variantele *km-, ke-*. O adâncire a discuției pentru acelaşi spațiu ştiințific o datorăm lui Jentner (1965, p. 234) şi apoi lui Wolf (1987, p. 130), care constată că *ge-* se reduce la *g* în fața verbelor la participiu trecut care încep cu o vocală sau cu una dintre consoanele *l, r, m, n, s, sch, f, w, j* (şi *h*), iar în cazul formelor de participiu trecut care încep cu *b, d, g, p, t, k, qu, z*, acestea rămân fără prefix. Dezvoltând discuția asupra prefixului verbal *ge-*, într-un context comparativ, Gehl (1997, p. 41) face precizarea că, spre deosebire de vieneză (care pierde prefixul în contextul fonetic invocat de Wolf, *loc. cit.*), în dialectul citadin german din Timişoara acest lucru se petrece numai la câteva verbe, în timp ce în dialectul citadin german reşițean, numărul acestora creşte. Autorul pune această situație pe seama influenței mai mari pe care germana standard a avut-o asupra „vorbirii timişorene", precum şi pe seama presiunii exercitate asupra acesteia din urmă de dialectele renano-francone din jur, care nu prezentau această tendință.

O poziție diferită în legătură cu situația particulei *ge-* în germană are Erich Lammert (apud Gehl 1997, p. 41), care nu vorbeşte de absența (pierderea sau reducerea) acesteia, ci de o *sincopă* ce a avut loc datorită amestecului dintre *g* + *k* (*gkommen*, în loc de *gekommen* „venit"), ceea ce a dus în final la dispariția vocalei

neaccentuate *-e-*. (Explicații referitoare la păstrarea sau abandonarea – totală sau parțială – în germană a prefixului verbal *ge-* în diverse situații fonetice, vezi la Kottler 1977, p. 14; de asemenea, cei interesați de situația de azi a particulei *ge-* în dialectul citadin german timişorean găsesc o bună prezentare la Dittrich 2000, p. 64-67.)

Modificarea fonetică pe care am schițat-o mai sus are loc însă nu numai cu privire la prefixul *verbal ge-*. Acelaşi lucru (reducerea lui *ge-* în silabă inițială la *g-* sau dispariția acestuia) o întâlnim şi în cazul prefixului *nominal ge-* (ca marcă a abstractelor verbale sau a substantivelor cu valoare colectivă). (Pentru valorile lui *ge-* ca *prefix verbal* sau ca *prefix nominal*, vezi Kluge, s.v. *ge-*.)

Ceea ce rămâne de subliniat este faptul că dialectele citadine germane prezentând, unele în mai multe situații, altele în mai puține, atât cazuri de păstrare a lui *ge-* (marcă a participiului trecut, dar şi a unor formații substantivale), cât şi cazuri de reducere sau chiar de dispariție a acestuia, la rândul lor, şi împrumuturile efectuate de limbile şi dialectele vorbite în sud-estul Europei din acele limbaje citadine germane reflectă această „instabilitate". Ca atare, în funcție de sursa exactă a împrumutului, dacă acesta e făcut din germana sau austriaca standard, *ge-* e păstrat, dacă împrumutul provine din dialecte citadine germane fie e redus la *k* sau *g*, fie e abandonat. Dialectele citadine germane au acceptat această particularitate, preluând-o, mai ales sub influența vienezei, aşa cum se va arăta în continuare, din graiurile germane de sud (*oberdeutsch*), suabo-alemane şi bavarez-austriece. Formele fonetice cu *ge-* redus sau abandonat reprezintă împrumuturi realizate efectiv *pe cale orală*. Uneori unul şi acelaşi cuvânt prezintă, în limbile care au făcut împrumutul, variante fundamentale, dintre care una păstrează pe *ge-*, alta/ altele nu.

Participiul trecut al vb. germ. *machen* „a face", *gemacht* „făcut", apare în vieneză sub forma *gmaxt* (WDL, cf. şi Dittrich 2000, p. 64), iar în „timişoreană" sub formele *kmaxt* (Hollinger 1969, p. 85) şi *gmacht* (Wolf 1987, p. 130). Un compus al verbului *machen* este *einmachen* şi înseamnă „a face conserve, a mura în saramură, în oțet; a face compoturi, dulceață", în germană, şi „a pregăti, a prepara", în germana austriacă. Participiul trecut al acestui verb, *ein**ge**macht*, stă la baza germ. austr. *Eingemachtes* „mâncare preparată cu carne", termen împrumutat de română atât sub forma care păstrează pe *-ge-*, *ain**ghe**máht* „idem" (cf. Purdela Sitaru / Vasiluță 1994, p. 123; vezi şi Iliescu 1999, p. 74), cât şi sub forme care au pierdut pe *ge-*, *(h)aimuc* şi *aimoc* (vezi Binder 1967, p. 65-66; Purdela Sitaru / Vasiluță, *loc. cit.*), întocmai ca slov. *ajmoht*. Sârbo-croata păstrează pe *ge-* în *ajn**ge**mahtes* (Schnell-Živanović 2002, p. 301), dar îl pierde în *ajmok(ac)*, formă care, de asemenea, ar putea fi luată în considerare ca etimon direct al fonetismelor româneşti bănățene *(h)aimoc* şi *aimuc*. La baza formelor fără *ge-* din română, sârbo-croată şi slovenă, împrumutate pe cale orală, stau forme din dialectele „şvăbeşti" şi din cele vorbite în Stiria şi Carintia, subsumabile variantei *ain**g**'moxts* (formele germane dialectale sunt enumerate, în cadrul prezentării rom. *anghemaht* şi a variantelor acestuia, la Purdela Sitaru / Vasiluță 1994, p. 123).

Un tratament similar are prefixul *ge*- în cazul substantivului colectiv germ. *Gewürz*: acesta a apărut încă din secolul al XV-lea ca nume colectiv din *Wurz* „Kraut [= varză], Pflanze [=plantă]" (Kluge), cu sensul propriu „o mulţime de rădăcini", sens care a alunecat ulterior spre „mirodenie, condiment". (cf. Paul, s.v. *würzen*). Cu acest din urmă înţeles, termenul a fost împrumutat de română, ***ghe****virţ(uri)*, cu *ge*- păstrat, în timp ce formele din sârbo-croată l-au redus la *g-, k-: gvirc, kvirc*, reproducând, de asemenea, forme dialectale şvăbeşti şi/sau bavarez-austriece (pentru care vezi Striedter-Temps 1958, p. 133). De adăugat faptul că forma s.-cr. *kvirc* are suport în unele graiuri germane din Banatul românesc (şi, posibil, şi din cel sârbesc): /kvirts/ este înregistrat în fişierul WBdM în localităţi în care au fost colonizaţi germani din zone diferite: alemani, în Zădăreni, renano-franconi de sud, în Aluniş, combinaţi cu bavarezi, în Teremia Mare, renano-franconi de nord şi bavarezi, în Recaş, şi nord-bavarezi, în Brebu Nou; în graiurile germane renano-francone din Banat apare forma cu *i: e*, *Gw****e****rz* /kv**e**rts/.

În schimb, preluarea unui compus german de la *Gewürz*, *Neu****ge****würze* „Jamaicapfeffer [piper de Jamaica]" (Grimm 7, p. 666), mai riguros, preluarea lui *Neu****ge****würz* (fără *-e*) „Piment [= enibahar]", specific germanei austriece (cf. Duden-D, sub compusele cu *neuge-*), a urmat exclusiv o cale orală. Pornind de la forme austriece şi germane dialectale (cf. carint. *naigvirc* „zerstossene Gewürznelken [= cuişoare pisate, *caryophilus aromaticus*], Piment [= enibahar (?)/ cuişoare pisat/e, *pimenta officinalis*]" (înregistrat în *Hauptkatalog*) şi suab. *Na*^{i}*g*^{e}*wirts* „enibahar" (Fischer I, p. 54)), forme care supravieţuiesc şi în graiurile germane din Banatul românesc (vezi fişierul WBdM, s.v. *naekw****i****rts* şi *naekw****e****rts*), avem, în româna dialectală, variantele *naif****i****rţ* şi *naif****e****rţ* „enibahar", care au pierdut complet pe *ge*- (ajuns în poziţie internă *-ge-*), fiind păstrată însă apropierea de cele două structuri vocalice (cu ***i*** şi cu ***e***) ale etimoanelor. În ceea ce priveşte sârbocroata, acest prefix al formelor etimologice germane şi austriece dialectale a fost preluat sub forma redusă *k*- (devenit *-k-*) sau *g*- (devenit *-g-*), în sb. *náj****k****virts* şi cr. *náj****g****virc*. Nu este exclusă, pentru provenienţa termenilor româneşti *naif****i****rţ* şi *naif****e****rţ,* nici o interferenţă cu sb. *nájkv****i****rc* „adaus la mâncăruri", dar şi „un fel de rădăcină", şi cu cr. *najgv****i****rc*, cunoscut în Zagreb şi împrejurimi numai cu sensul (apropiat de cel din graiurile carintiene, vezi *supra*) „(enibahar(?) / cuişoare pisat/e întrebuinţat/e ca) leac împotriva durerii de burtă" (pentru formele din sârbă şi croată, cf. Striedter-Temps 1958, p. 164).

Date fiind aceste împrejurări, nu ne pare complet hazardată o încercare de reinterpretare a altui termen românesc, *ghint* „scobitură în spirală a unui şurub; filet" şi *ghivent* „idem", cu diverse fonetisme, nu ca două cuvinte provenite din limbi diferite, ci ca variante ale unui singur cuvânt de origine germană, primul, din germ. dial. *gwint* „idem", cel de al doilea, din germ. standard *Gewinde* „idem".

Germ. *Gewinde* a apărut încă în perioada germanei de sus premoderne (fnhd.), ca abstract verbal din *winden* „a răsuci" şi a suferit ulterior o restrângere semantică spre înţelesul „(Schrauben) gewinde [= filet]" (Kluge, s.v.).

Cu privire la rom. *ghivent* (şi variante, dintre care cea mai apropiată de etimon ar fi **ghevint*), dicționarele care-l menționează sunt unitare în a-l considera provenit din germ. *Gewinde* (vezi TDRG, pentru *ghivent* şi variantele *ghevent*, *ghivint*; DA, s.v. *ghint*, şi CADE, ambele pentru aceleaşi variante).

Dicționarele mai noi (DLRM, DEX, SDEM 85) propun aceeaşi etimologie: ele tratează termenul s.v. *ghivent*: această formă fiind cea mai răspândită, este şi varianta care corespunde normei şi, ca atare, este singura recomandată de Mioara Avram (2001) drept corect întrebuințată în româna contemporană (ca termen tehnic supraordonat).

Cu privire la rom. *ghint*, dicționarele care îl menționează (DA, CADE, Scriban, SDEM 85) preiau etimologia propusă inițial de Cihac II 120, şi anume: pol. *gwint* (rut. *gvint*) ca intermediare ale germ. *Gewinde*. Singur TDRG separă un *ghint*[1] „filet” – pentru acesta trimite la *ghivent*, iar pentru etimologie admite germ. *Gewinde* – şi un *ghint*[2] „cui, piron”, numai pentru acesta din urmă optând pentru comparația cu pol. *gwint*. DEX admite numai un etimon polonez şi altul ucrainean pentru *ghint* „şanț în formă de spirală pe suprafața interioară a țevii unei arme”, nu şi unul german.

Dacă sintetizăm datele privitoare la formele existente în limbile şi dialectele din zona centrală şi sud-est europeană, care au suferit o puternică influență germană şi austriacă dialectală, constatăm că pentru exprimarea noțiunii „filet” există următoarele cuvinte: pol. *gwint* (şi *gvint*, menționat de Scriban), rut. *gvint* (*supra*), la care adăugăm: s.-cr. *gvint* (şi *kvint* în Ossijek, unde înseamnă „cric cu şurub”, cf. Striedter-Temps 1958, p. 133; Schneeweis 1960, p. 69, notează acelaşi sens şi pentru s.-cr. *gvint*; autorul adaugă şi un compus de la acesta, ***gvint****borer* „Gewindebohrer [= burghiu cu filet]”), precum şi slov. *kvint* (Striedter-Temps 1963, p. 163).

În surse mai apar menționate formele: rus. *vint* (la Scriban, care însă nu-i precizează sensul) şi slov. *vinta* „cric cu şurub”. Acestea par a fi împrumuturi nu din germ. *Gewinde* „filet”, ci din germ. *Winde* „cric”. Striedter-Temps (1963, p. 246) clarifică atât etimologia termenului sloven din unele forme germane dialectale, precum şi pe cea a verbului înrudit, anume slov. *vintati* „a ridica ceva cu ajutorul unui cric”.

Revenind la termenii întrebuințați în sârbo-croată şi slovenă pentru exprimarea noțiunii „filet”, Striedter-Temps (1958, p. 133, pentru s.-cr. *gvint/kvint* şi 1963, p. 163, pentru slov. *kvint/gvint*), trimite, corect, la bav.-austr. *[Ge]winde*, dial. *gwint* şi, respectiv, la o formă cu durificarea (transformarea în consoană surdă), specifică bavarezei de sud a lui *g-* (pentru care indică sursa din *Hauptkatalog*). Aceleaşi forme germane dialectale sunt atestate şi în graiurile germane din Banatul românesc (posibil şi din Voivodina): le găsim notate *gwint (kvint)* în fişierul WBdM, în informații provenind din localități în care se vorbesc graiuri germane variate: alemane, în Zădăreni, mozelo-francone, în Dudeştii Noi,

renano-francone de nord (şi bavareze) în Recaş, renano-francone de sud (şi bavareze) în Grabaţ şi, de fapt, în majoritatea graiurilor germane din Banat

Formele germane dialectale se subordonează bav.-austr. *[Ge]winde*, respectiv vien. *Gwind* „filet" (WDL 102), de unde apoi s-au răspândit în diverse limbi şi dialecte vorbite în teritoriul aparţinând odinioară Imperiului Austro-Ungar. Aceeaşi formă putea sta şi la baza rom. *ghint*, ştiut fiind faptul că româna nu tolerează grupul consonantic *gv* la început de cuvânt (în silabă iniţială), transformându-l în *ǵ [ghi]*.

Într-o altă situaţie, româna păstrează pe *ge-*, în timp ce croata şi slovena împrumută din germană forme care au pierdut vocala neaccentuată *e*.

Atât sensurile, cât şi fonetismul cuvintelor româneşti şi sârbo-croate prezintă particularităţi care arată că avem a face cu împrumuturi la date şi sub forme diferite, independente unele de altele.

În graiurile româneşti din zona de sud-vest a ţării este înregistrat termenul *ghevict* „greutate la cântar" ALR II/1 4279; Moise Aldan 1987 (ms.), p. 67, cu varianta *ghivict, -uri,* înregistrată în ALRR – Ban. III, 584/1, 16. Pentru *ghevi**ct,*** Ioniţă/Gehl (1993, p.172) propun ca etimon germ. *Gewicht* „idem". Acesta este însă valabil pentru o altă formă din subdialectul bănăţean, anume *gheviht*, întâlnit într-un compus cu circulaţie restrânsă, utilizat în zona Oraviţa – Anina, de gospodinele vârstnice: *(glaih)ghevi**ht*** „numele unei prăjituri al cărei aluat se face pe baza unor *cantităţi egale* (de făină, unt, zahăr) cu 5 ouă cântărite; după ce e coaptă, aceasta se taie în formă de semilună, cu paharul". Denumirea fiind simţită ca un cuvânt străin, prăjiturii i s-a mai dat, din cauza formei, numele de *coşuri-chifle*. Că a circulat şi forma *ghevi**ht*** cu sensul „greutate la cântar" ne-o dovedeşte varianta *ghivifturi* (pl.) „idem", din ALRR – Ban. III, 584/2. Grupul consonantic *ht* a devenit, de obicei, *ft* şi în împrumuturi româneşti de alte origini: sl. *po**h**(o)**t**eti* > rom. *(a) po**ft**i*; gr. *o**xt**ikas* > rom. *o**ft**ică*; rus. *do**ht**or* > rom. *do**ft**or* etc.

În croată întâlnim forma cu vocala neaccentuată *e* sincopată, *gvihti* „greutate cu ajutorul căreia se ţes firele la războiul de ţesut" (Schneeweis 1960, p. 187), iar în slovenă avem *gviht* „greutate" (Striedter-Temps 1963, p. 134). Pentru etimologia termenului croat, Schneeweis (1960, p. 62), trimite la germ. standard *Gewichte* „greutate (la războiul de ţesut)", în timp ce, pentru termenul sloven, Striedter-Temps (1963, p. 134) trimite la forme din germana de sus medie (mhd.) *gewicht, gewichte* (semnalate de Lexer 1872, p. 990), continuatoare ale vechiului german de sus (ahd.) *giwihti* (menţionat de Paul, s.v. *Gewicht*), pentru germanul de sus modern (nhd.) *Gewicht*.

În ceea ce priveşte însă fonetismul cu *ct* al rom. *ghevi**ct*** (*ghivi**ct***), acesta nu reproduce germ. standard *Gewic**ht***, ci este rezultat al adaptării grupului consonantic *(c)ht* la sistemul fonetic românesc.

Germanul standard *Gewicht* este considerat de unele dicţionare germane abstract verbal din *wägen* (înv.) „a cântări" (Paul; Duden-D), iar de altele (Kluge; Wahrig) un derivat cu valoare colectivă din germanul mediu de jos (mnddt.) *wicht* „Gewicht, Schwere [= greutate]" < *wiegen* (înv. *wägen*) „a cântări".

Un alt termen care prezintă pierderea particulei *ge-* este rom. *poacănă* „şnițel pane” şi scr. dial. (întrebuințat în Voivodina) *pokones* (fără precizarea sensului), menționat de Schneeweis (1960, p. 25), care-l consideră provenit din germ. ***Ge**backenes*.

Unele dicționare germane menționează subst. *Gebäck* „ceva ce a fost copt/ prăjit” (Paul, Wahrig). Duden-D şi Duden-Ö subliniează faptul că în germană este vorba de denumirea unor „produse de patiserie fine, *dulci* (s.n.)”, în timp ce, în austriacă, termenul e folosit pentru denumirea „franzeluței”. Între lucrările lexicografice consultate, numai Duden-D enumeră, alături de forma *Gebäck*, alta, (das) *Gebackene,* care, din punct de vedere fonetic, ar conveni atât rom. *poacănă* cât şi s.-cr. *pokones*. Acelaşi dicționar menționează şi utilizarea sintagmei *gebackene Speise* „mâncare prăjită/friptă”. De aceea, noi am preferat să explicăm rom. *poacănă* prin preluarea (echivalentă cu traducerea parțială, însoțită de un transfer de sens) a sintagmei austro-germane *ein (ge)**backenes** (Schnitzel/Fleisch)* „(şnițel/ carne) prăjită”. În unele dintre graiurile germane din Banat (renano-francone), „carnea pane” se numeşte „*ausgebackenes Fleisch*” /auskmpakmnms flaiš/. Am trimis la o formă austriacă, din două motive. În primul rând, vieneza este cea care întrebuințează, cu uşurință, atât forme cu *ge*, cât şi pe cele fără această particulă, pentru denumirea uneia şi aceleiaşi noțiuni: ***backene*** *Mäuse* (textual „şoareci prăjiți”) apare alături de ***gebackene*** *Mäuse* (WDL, p. 40), ambele utilizate pentru denumirea unor „prăjituri vieneze în formă de gogoaşă, făcute după o rețetă cehească” (*ibidem*). În al doilea rând, din unghiul realității denotate: *poacăna*, „şnițelul pane”, se prăjeşte după ce în prealabil felia de carne a fost trecută prin ou şi pesmet (= franzelă uscată mărunțită, ceea ce ne apropie de austr. *Gebäck* „franzeluță”).

Aceeaşi întrebuințare atât a formelor cu *ge-,* cât şi a celor fără această particulă, o întâlnim şi la vienezul ***gs**pritzt* „diluat cu apă”, cf. *Wein gespritzt* „vin diluat cu apă”, utilizat alături de ***Ge**spritzter* /geschbrizzda/ „vin cu apă minerală” (WDL, p. 99) şi *Spritzt(er)* /schbrizza/ s.m. „idem” (WDL 219), forme care au la bază vien. *spritzen* „a subția (o băutură) cu apă minerală”. Se dovedeşte întemeiată critica făcută de Maria Iliescu (1997, p. 184) dicționarelor româneşti (DN, DLR), care în cazul lui *şpriț* „băutură obținută din vin cu sifon sau cu apă minerală”, dar şi cu alte înțelesuri (tratate drept cuvinte separate în DLR), enumeră ca etimoane cuvinte germane diferite (*Spritzer, Spritz(wasser), Spritze*). Autoarea arată că în germană aceste cuvinte au cu totul alte sensuri şi că, cel puțin etimologia cuvântului românesc *şpriț,* cu sensul menționat anterior, ar trebui căutată în spațiul austriac, de unde vine şi obiceiul de a bea vin cu apă minerală, băutură care poartă aici numele *Gespritzter* /Gspritzt(er)/, formă specifică bavarezei (cf. Duden-Ö) şi germanei de sud (cf. Wahrig).

Forma vieneză amintită mai sus, *Spritzt(er),* este cea mai potrivită atât ca etimon al rom. *şpriț* „vin cu sifon sau cu apă minerală”, cât şi al s.-cr. *špric(a)* şi *špricer* „idem” (pentru care vezi Schnell-Živanović 2002, p. 307: autoarea trimite greşit pentru etimologie la germ. *Spritze*, respectiv *Spritzer*).

În ceea ce priveşte reflectarea situaţiei particulei germ. *ge-* (atât ca prefix verbal, cât şi ca prefix nominal) în împrumuturile din limbile şi dialectele vorbite în zona centrală şi sud-est europeană, este uşor de observat faptul că avem a face cu modificări fonetice intervenite în contexte fonetice mult mai limitate decât cele din vieneză sau din alte dialecte citadine germane.

Este vorba, în principal, de preluarea particulei *ge-* când aceasta apare în faţa unor teme derivative care încep fie cu consoanele explozive bilabiale *m, b/p* (*Einge**m**achtes, Ge**b**ackenes*), fie cu labio-dentala *w* (*Ge**w**icht, Ge**w**inde, Ge**w**ürz, Neuge**w**ürze*), fie cu fricativa palato-alveolară *s* /š/ (*Ge**s**pritzter*).

Am văzut că româna a preluat în asemenea cazuri când forme cu păstrarea integrală a particulei germ. *ge-* (*an**ghe**maht, **ghe**viht/ **ghe**vict, ***ghe**vint, **ghe**virţ*), când forme germane dialectale care au abandonat-o (situaţie reflectată în cuvintele româneşti dialectale (*h)aimoc/ aimuc, naiferţ/ naifirţ*). La fel stau lucrurile şi în sârbo-croată. Diferenţa intervine numai în ceea ce priveşte păstrarea *parţială* a acestei particule când precedă cuvinte germane şi austriece ce au la bază o temă derivativă care începe cu labiodentala *w*: în timp ce sârbo-croata (ca şi ucraineana, poloneza etc.) prezintă într-o asemenea situaţie împrumuturi cu grupul consonantic iniţial *gv-(kv-)* (pol. ***gw**int*, ucr., s-cr. ***gv**int*, s-cr. ***kv**int* etc.), româna fie pierde labiodentala (rom. ***gh**int*), fie pierde exploziva *g*, devenită *k*, aceasta din urmă transferându-şi caracterul surd asupra labiodentalei *w /v/*, devenită ***f*** (rom. *nai**f**erţ*). Această situaţie fluctuantă în ceea ce priveşte redarea particulei germane *ge-* scoate în relief rolul major pe care l-au avut în zona sud-est europeană limbajele citadine germane care şi-au asumat, nu o dată, rolul unei false limbi standard.

În cazul particulei germane *ge-*, implicaţiile morfonologice ale acesteia atrag după sine, în limbile care au împrumutat cuvinte gemane care o conţin, numai implicaţii de natură fonetică.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Surse*

ALR II/ I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea a II-a, vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu–Leipzig, 1940.

ALRR–Ban. III = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Banat*, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, vol. III, Bucureşti, 1998.

Duden–D = *Deutsches Universalwörterbuch*, 2. Aufl. Hrsg. Günther Drosdowski, Mannheim–Wien–Zürich, 1989.

Duden–Ö = *Duden Taschenbücher. Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch des österreichischen Deutsch*, 3. Aufl. Hrsg. Jakob Ebner, Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich, 1998.

Fischer I–VI = Hermann Fischer, *Schwäbisches Wörterbuch*, Bd. I–VI, Tübingen, 1909–1936.

Grimm = Jakob und Wilhelm Grimm, *Deutsches Wörterbuch*, Leipzig, 1854–1960.

* În cazul principalelor lucrări lexicografice româneşti (DA, DLR, TDRG, CADE etc.), siglele lor fiind cele curente, nu am mai considerat necesară explicarea lor în secţiunea de faţă.

Hauptkatalog = *Hauptkatalog des österreichisch-bairischen Wörterbuches der Akademie der Wissenschaft in Wien*, typoskript.

Jakob[2] = Julius Jakob, *Wörterbuch des Wiener Dialektes mit einer kurzgefaßten Grammatik*, Wien, 1929. A fost consultată ediția din 1972.

Kluge = Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Berlin–New York, ed. 22, 1989.

Lexer = Matthias Lexer, *Kärintisches Wörterbuch*, Leipzig, 1872.

Paul = Hermann Paul, *Deutsches Wörterbuch*, 9. Aufl., Tübingen, 1992.

SDEM = *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești.* Redactori N. Raievschi, M. Gabinschi, Chișinău, 1978.

Wahrig = Gerhard Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*, 1966. Neuausgabe, München, 1986/ 1991.

WBdM = *Wörterbuch der Banater deutschen Mundarten* (fișier aflat la Catedra de germanistică a Facultății de Litere și Istorie a Universității de Vest din Timișoara).

WBÖ = Österreichische Akademie der Wissenschaften, *Wörterbuch der bairischen Mundarten in Österreich*, 5. Lieferung (*ante – Arbeiterei*), Wien, 1967.

WDL = Wolfgang Teuschl, *Wiener Dialekt Lexikon*, Purkersdorf, Wien, 1990.

Lucrări de referință

Avram 2001 = Mioara Avram, *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, Chișinău.

Binder 1967 = Ștefan Binder, *Contribuții la studiul elementelor germane în lexicul graiurilor populare românești*, în AUT, 5, p. 49-72.

Dittrich 2000 = Karin Dittrich, *Zur Morphologie der deutschen Stadtsprache in Temeswar*. Diplomarbeit, Timișoara.

Gădeanu 1998 = Sorin Gădeanu, *Sprache auf der Suche. Zur Identitätsfrage des Deutschen in Rumänien am Beispiel der Temeswarer Stadtsprache*, Regensburg.

Gehl 1997 = Hans Gehl, *Deutsche Stadtsprachen in Provinzstädten Südosteuropas*, în „Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik”. Beihefte, Wiesbaden–Stuttgart 95.

GgdS = *Gesprochene und geschriebene deutsche Stadtsprachen in Südosteuropa und ihr Einfluss auf die regionalen deutschen Dialekte*. Internationale Tagung in Pécs, 3.03–2.42.2000. Hrsg. Zsuzsanna Gerner, Manfred Michael Glauninger und Katharina Wild, Wien, 2002.

Hollinger 1969 = Rudolf Hollinger, *Fenomene specifice ale limbii populare germane din Timișoara*, în AUT, 7, p. 79-90.

Hornung 1996 = Maria Hornung, *Beobachtungen zum Gebrauch des Präfixes* ***ge-*** *im Wienerischen*, în *Sprachnormung und Sprachplanung. Festschrift für Otto Back zum 70. Geburtstag*. Hrsg. Heiner Eichnen, Peter Ernst und Sergios Kastikas, Wien.

Iliescu 1997 = Maria Iliescu, *Câteva observații privind etimologiile germane din DEX, litera* ***Ș***, în SCL XLVIII, nr. 1–4, p. 181-188.

Iliescu 1999 = Maria Iliescu, *Der Einfluss des österreichischen Deutsch auf das Rumänische*, în „Sprachen in Europa”, Innsbruck, p. 71-76.

Ioniță/Gehl 1993 = Vasile Ioniță / Hans Gehl, *Ethnographische deutsche Entlehnungen in den Banater rumänischen Mundarten*, în „Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik”. Hefte, Wiesbaden–Stuttgart, 2, p. 158-198.

Jentner 1965 = Edith Jentner, *Asupra îmbinărilor de foneme în limbile germană și română*, în AUT, 3, p. 223-245.

Kottler 1977 = Peter Kottler, *Die Grundformen des Verbs in den Banater Mundarten rhein- und moselfränkischer Prägung*, în seria „Seminarul de Lingvistică”, nr. 4, Timișoara, 47 p. + 4 hărți.

MAT. 1994 = Materialien. Heft 4. *Interferenzen in den Sprachen und Dialekten Südosteuropas*. Hrsg. Hans Gehl und Maria Purdela Sitaru, Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen.

Purdela Sitaru/Vasiluţă 1994 = Maria Purdela Sitaru / Livia Vasiluţă, *Rumänische Fachausdrücke deutscher Herkunft im Bereich der Kochkunst. Lexikalische und etymologische Anmerkungen*, în MAT. 1994, 4, p. 121-143.

Schneeweis 1960 = Edmund Schneeweis, *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*, Berlin.

Schnell-Živanović 2002 = Margitta Schnell-Živanović, *Deutsche Lehnwörter in der geschriebenen und gesprochenen Küchensprache der Wojwodina und besonders in der Provinzstadt Novi-Sad*, în GgdS, p. 289-310.

Schuster/Schikola 1984 = Mauritz Schuster / Hans Schikola, *Sprachlehre der Wiener Mundart*, Wien.

Striedter-Temps 1958 = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, in Kommission bei Otto Harrassowitz, Wiesbaden.

Striedter-Temps 1963 = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, in Kommission bei Otto Harrassowitz, Wiesbaden.

Wolf 1987 = Johann Wolf, *Banater deutsche Mundartenkunde*, Bukarest.

Institutul de Cercetări Socio-Umane
„Titu Maiorescu”
Timişoara, bd. Mihai Viteazul, 24

Universitatea de Vest din Timişoara
Facultatea de Sociologie
Timişoara, bd. Vasile Pârvan, 4